ویژه نامه اداره کل پدافند غیرعامل
شماره ۶۲/ آبان ماه ۱۴۰۰

ویژه‌نامه هفته پدافند غیرعامل

پدافند غیرعامل
ایران پایدار

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله):
پدافند غیرعامل مثل مصونیت سازی بدن انسان است. از درون مایه مصون می‌کند. معنایش این است که ولو دشمن تهاجمی هم بکند و زخمی هم بخشد و ضرب و زوری هم بزند، اثری نخواهد کرد.

نگودا شت پدافند غیرعامل

هشتم الی چهاردهم آبان ماه ۱۴۰۰

جهت دسترسی به آرشیو نشریه به این لینک مراجعه فرمایید.

پدافند غیرعامل
ایران پایدار

بسم الله الرحمن الرحیم

فهرست مطالب:

مدیر مسئول:
محمد باقر آقایی

سردبیر:
لیدا رسول اهری

نشانی:
تبریز، میدان شهدا، استانداری آذربایجان شرقی، اداره کل پدافند غیرعامل
تلفن: ۳۵۲۹۱۳۱۸-۰۴۱
دورنگار: ۳۵۲۹۱۳۵۹-۰۴۱

استادان، پژوهشگران و دانشجویان علاقمند، می‌توانند مقاله‌های آموزشی، پژوهشی و ترویجی خود را برای درج در نشریه پدافند غیر عامل به نشانی زیر ارسال کنند.

passivedefense@ostan-as.gov.ir

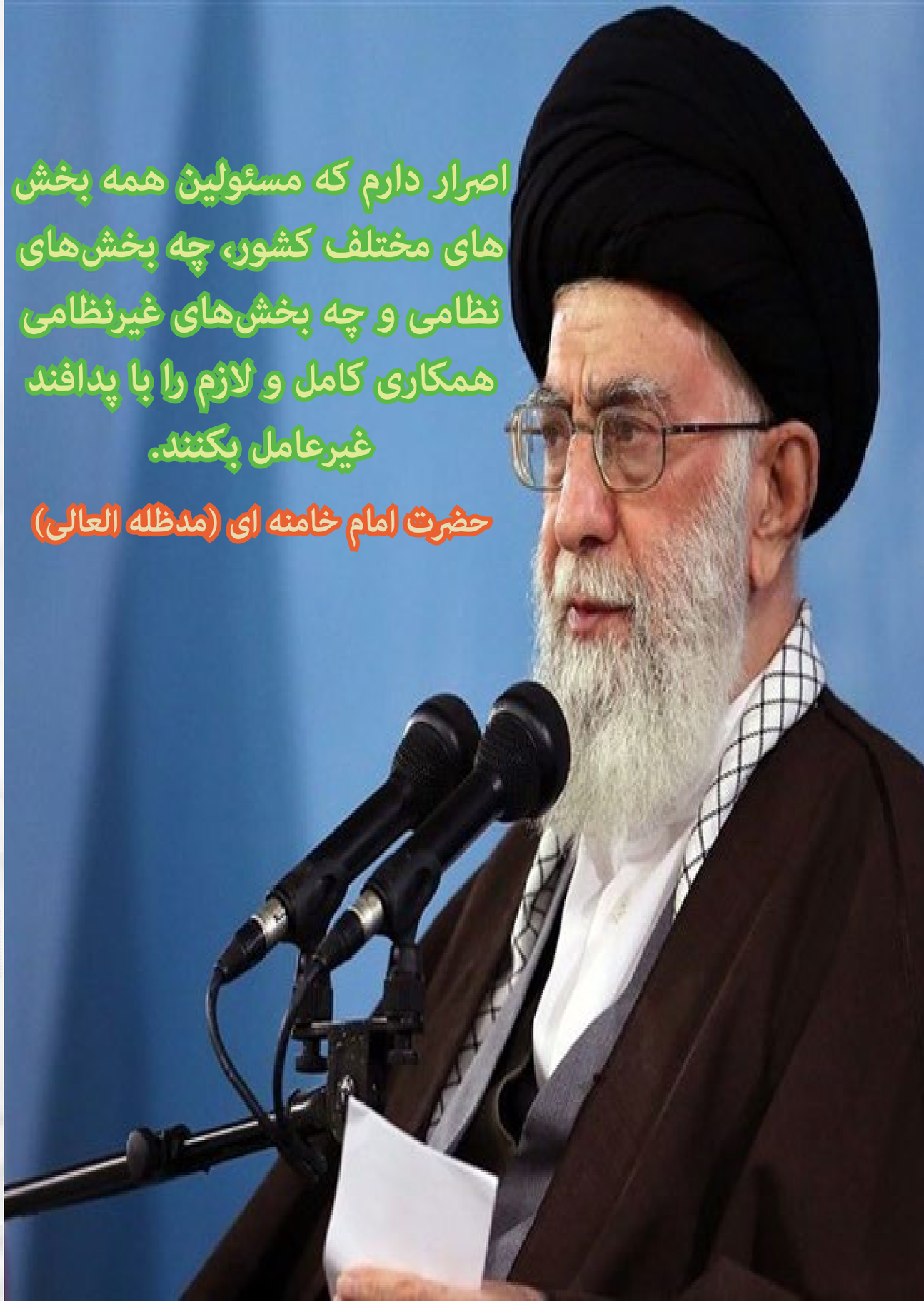

نشست خبری به مناسبت هفته پدافند غیرعامل

محمدباقر آقایی در نشست خبری به مناسبت هفته پدافند غیرعامل اظهار کرد: تهدیدات الگوی ثابتی ندارند و با توجه به اینکه دائماً در حال دگرگونی هستند باید جنس، ابعاد، شکل، درصد وقوع و حوزه تهدید را شناسایی و برای هر تهدید سناریو و طرح مقابله را طراحی کنیم. نگاه سازمان پدافند غیرعامل به تمامی تهدیدات، یک نگاه تخصصی است و با توجه به تغییرات گسترده تهدیدات، بعد از شناسایی با ادبیات علمی مختص هر تهدید اقدام به مقابله می‌کنیم. از انواع تهدیدات می‌توان به تهدیدات سیاسی، اقتصادی، تروریسم، بیوتروریسم، شیمیایی، سایبری، نرم، پرتوی، اجتماعی و فرهنگی اشاره کرد. اکنون اکثر تهدیدات ترکیبی از نقش انسان و رسانه است، دشمن می‌خواهد از این طریق بر افکار عمومی تسلط پیدا کند که با توجه به شناخت کامل رسانه‌ها از افکار عمومی و نقش خبرنگاران در صیانت از افکار عمومی، رسانه‌ها می‌توانند مکمل پدافند غیرعامل باشند.

آقایی با انتقاد از بی‌توجهی برخی نهادها و سازمان‌ها از جمله شهرداری تبریز به تذکرات و تهدیدات حوزه پدافند غیرعامل، متذکر شد: از عملکرد شهرداری در حوزه پدافند غیرعامل رضایتی نداریم چراکه شهرها اولین درگیری با تهدیدات را دارند و شهرداران باید اصول پدافند غیرعامل را رعایت کنند. شهرداری در خصوص بحث حاشیه‌نشینی نیز به‌صورت جدی وارد نمی‌شود و ما مکاتباتی در خصوص ایجاد راه دسترسی در این مناطق در مواقع بحرانی، انجام داده‌ایم.

وی همچنین با اشاره به حمله سایبری اخیر به سیستم توزیع سوخت نیز گفت: احتمال می‌دادیم پمپ بنزین‌ها و شرکت پخش فراورده‌های نفتی مورد تهدید سایبری قرار گیرد و تهدیدات این حوزه را رصد و پایش کرده بودیم و حتی دو تیم متخصص پدافند سایبری در شرکت پخش فراورده‌های نفتی استان مستقر و پیش‌بینی این اتفاق را کرده بودیم و حتی به دنبال برگزاری رزمایش سایبری در پمپ بنزین‌ها بودیم که این اتفاق افتاد.

وظیفه پدافند غیرعامل شناسایی و احصاء تهدیدات و خطرات و قراردادن این موارد در اختیار سازمان‌ها و نهادهای مربوطه است. چنانکه مدیر و مسئولی کوتاهی کرده و توجه نکند، باید در مراجع قضایی پاسخگوی کوتاهی خود باشد، در همین راستا در فکر راه‌اندازی کارگروه قضایی و پاسخگویی مسئولان در این کارگروه هستیم، در بحث پدافند غیرعامل با هیچ‌کس تعارف نداریم. به‌عنوان مثال در بحث برق با برگزاری رزمایش قطعی برق شرایط تجهیز ادارات و سازمان‌ها به دستگاه‌های ژنراتور را فراهم کرده‌ایم، اکنون اکثر ادارات دارای ژنراتور هستند.

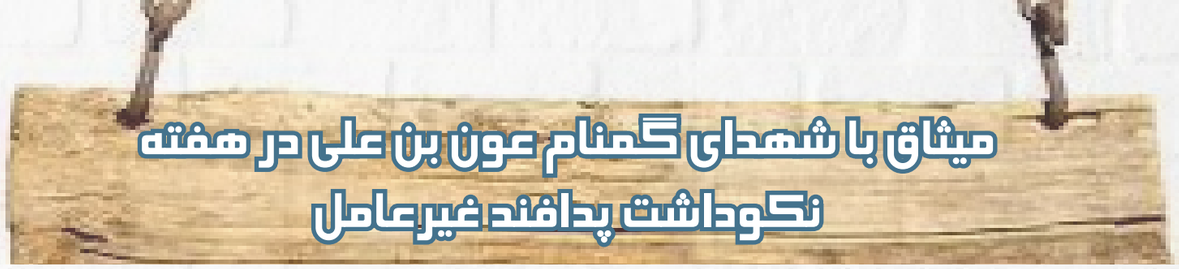

میثاق با شهدای گمنام عون بن علی در هفته نکوداشت پدافند غیرعامل

مراسم میثاق با شهدای گمنام در هفته نکوداشت پدافند غیرعامل با مشارکت جمعی از اساتید و دانش آموختگان پدافند غیرعامل برگزار شد.

در ادامه برنامه‌های نکوداشت هفته پدافند غیرعامل، مراسم کوهپیمایی با مشارکت اداره کل پدافند غیرعامل استان و دانشگاه جامع علمی کاربردی نیروی انتظامی استان و با حضور دانشجویان رشته کارشناسی پدافند غیرعامل و همچنین جمعی از پرسنل جمعیت هلال احمر استان و نیروهای امدادی برگزار شد.

شرکت کنندگان در کوهپیمایی با حضور در مقبره شهدای گمنام عون بن علی ضمن ادای احترام به تمامی شهدای دفاع مقدس، مدافع حرم، امنیت و سلامت با شهدای گمنام تجدید میثاق نمودند.

در این مراسم محمدباقر آقایی، مدیرکل پدافند غیرعامل استان، ضمن عرض خداقوت و خسته نباشید به شرکت کنندگان، فداکاری‌ها و ایثارگری‌های شهدای هشت سال دفاع مقدس، شهدای مدافع حرم و شهدای مدافع سلامت و امنیت را یادآور شدند. ایشان با بیان اینکه جنگ‌ها از حالت رودر رو و سنگر به سنگر به درون شهرها و خانواده‌ها گسترش یافته، خواستار توجه هر چه بیشتر به اصول و الزامات پدافند غیرعامل در حوزه‌های هشت‌گانه شدند. در ادامه مراسم جناب آقای دکتر قالیچی رئیس دانشگاه جامع علمی کاربردی استان از آمادگی دانشگاه جهت پذیرش دانشجویان در رشته پدافند غیرعامل مطالبی را بیان داشتند. ضمناً در پایان مراسم با برگزاری مسابقه در حوزه پدافند غیرعامل به شرکت کنندگان جوایزی اهدا شد.

مانور پدافند پرتوی شرکت مخابرات آذربایجان شرقی

مانور برقراری ارتباطات مخابراتی اضطراری در شرایط بحرانی مانند حوادث پرتوی در مناطق مرزی استان با حضور گرشاسبی فرماندار شهرستان مرند، محمدباقر آقایی مدیرکل پدافند غیرعامل و شکوری مدیر شرکت مخابرات منطقه آذربایجان شرقی در نزدیکی روستای هرزند عتیق شهرستان مرند برگزار شد.

مدیرکل پدافند غیرعامل استان در این رزمایش با بیان اینکه برای بهره برداری حداکثری از مانورها و رزمایش ها بایستی سناریو دقیقی برای آن‌ها تدوین شود افزود: سناریوها تصویر روشنی از آینده‌اند که برنامه‌ریزی به کمک آن‌ها می‌تواند مسائل، چالش‌ها و فرصت‌های محیط را به روشنی ببیند و بشناسد. یک سناریو، تنها پیش‌بینی یک آینده خاص نیست، بلکه توصیف همهٔ احتمالات است. در واقع، سناریو تصویری از آینده ممکن و محتمل است. که بایستی برنامه‌ها و تدابیر لازم برای تمام شرایط احتمالی بصورت مدون آماده شود. سپس کارایی و اثربخشی برنامه‌های پاسخ با انجام مانورها و تمرین‌های مختلف ارزیابی و نواقص برطرف شود.

مدیرعامل شرکت مخابرات گفت: به مناسبت گرامیداشت هفته پدافند غیرعامل و ارزیابی عملکرد مخابرات استان در تأمین ارتباط در شرایط بحرانی، سناریوی تامین ارتباط مخابراتی در منطقه روستای هرزند عتیق مابین شهرستان‌های جلفا و مرند پیش بینی و با موفقیت اجرا شد. در این مانور، تجهیزات پرتابل مخابراتی در حداقل زمان از مرکز استان حمل و در محل مورد نظر نصب و راه اندازی شد و ارتباطات تلفن همراه، ثابت، تلفن همگانی و اینترنت در منطقه و ساکنین مورد نظر تأمین شد. با فرض اینکه در زمان بحران برق هم در محل موجود نباشد، در این مانور برق مورد نیاز از طریق ژنراتور تأمین شد.

فرماندار شهرستان مرند هم بر لزوم افزایش تجهیزات مخابراتی در منطقه تأکید کرد و گفت: در زمان بحران، به دلیل قطع امواج ارتباطی، بیشترین مشکل در پی حضور اقوام و بستگان ساکنان منطقه در محل آسیب دیده ایجاد می‌شود که با تأمین زیرساخت‌های پرتابل ارتباطی مخابرات می‌توان شاهد کاهش حضور افراد در منطقه بحران زده شد. اکنون هشت دستگاه پرتابل مخابراتی در استان موجود است که می‌توان با افزایش این تجهیزات شاهد به حداقل رساندن مخاطرات جانبی در زمان بحران شد.

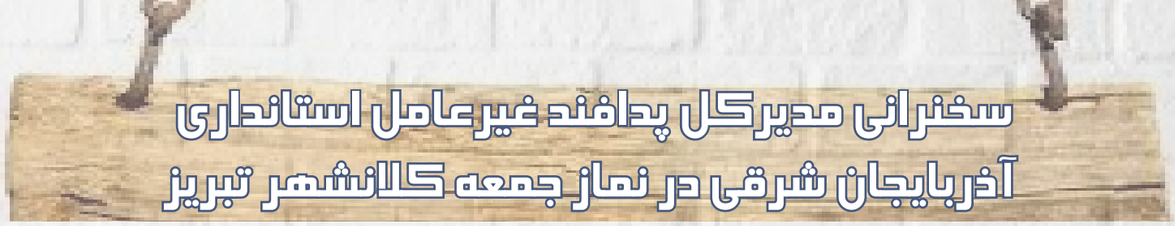

سخنرانی مدیرکل پدافند غیرعامل استانداری آذربایجان شرقی در نماز جمعه کلانشهر تبریز

آقایی مدیرکل پدافند غیرعامل استانداری به مناسبت نکوداشت هفته پدافند غیرعامل پیش از خطبه‌های نماز جمعه تبریز سخنرانی نمودند. ایشان با تبیین و تشریح اهداف و رسالت پدافند غیرعامل، بیان داشتند که مفهوم ساده پدافند غیرعامل این است که دیده نشویم، اگر دیده شدیم شناخته نشویم، اگر شناخته شدیم مورد هدف قرار نگیریم و اگر مورد هدف قرار گرفتیم آسیبی نبینیم و اگر آسیب دیدیم بتوانیم با سرعت فعالیت خود را از سر بگیریم، یعنی اینکه در شرایط بحرانی تداوم خدمات رسانی نبایستی قطع شود. در اعتقادات ما جنگ افروزی و جنگ طلبی کار زشت و ناپسندی است ولی دفاع از جان انسان‌ها و سرزمین، کار با ارزش و پسندیده‌ای است که در این خصوص به آیات قرآنی از جمله آیه ۳۲ سوره مائده اشاره نمودند. اگر بخواهیم در برابر حوادث طبیعی و غیر طبیعی تاب آوری داشته باشیم باید اصول و الزامات پدافند غیرعامل را رعایت کنیم و در جامعه آمادگی ایجاد کنیم. اگر آمادگی ایجاد شود، بازدارندگی ایجاد می‌شود و اگر بازدارندگی ایجاد شود مطمئناً مصونیت، پایداری، استحکام و امنیت ایجاد خواهد شد. تهدید و ناامنی همیشه است، بایستی دفاع شود. با در نظر گرفتن این که با مرور زمان و پیشرفت علم و فناوری ماهیت تهدیدات تغییر می‌یابد و الگوی ثابتی ندارد و از طرفی تهدیدات ترکیبی و مدرن شده است لذا بایستی انسان‌ها همیشه برای دفاع آماده باشد.

وی در پایان، رسالت و مأموریت اصلی پدافند غیرعامل را مصون‌سازی و ایمن‌سازی زیرساخت‌ها دانسته و حفاظت از جان و اموال مردم را از وظایف و تکالیف مهم پدافند غیرعامل دانستند.

مانور سنجش پایداری شبکه در شرکت ارتباطات زیرساخت استان

مانور پایداری شبکه با حضور مدیرکل پدافند غیرعامل در مرکز شهید رحیمیان شرکت ارتباطات زیرساخت استان برگزار شد. آقائی با اشاره به اهمیت برگزاری چنین مانورهایی اظهار کرد: برگزاری مانور فرصت مناسبی برای ارزیابی میزان آمادگی، پاسخ مؤثر به حوادث احتمالی و افزایش هماهنگی تیم‌های فرماندهی و عملیاتی است. با اجرای مانورها می‌توان نقاط ضعف در فرایندها و کمبودهای احتمالی در منابع و تجهیزات را شناسایی کرده و برای رفع آن‌ها برنامه ریزی کرد. مدیر شرکت ارتباطات زیرساخت استان نیز این شرکت را بعنوان بستر ارتباطی مشترک بین تمامی اپراتورها عنوان کرد و افزود: به دلیل اهمیت جایگاه این شرکت در تأمین ارتباطات در سطح کشور بویژه شمالغرب، سالانه مانورهایی برای ارزیابی میزان پایداری شبکه در مواجهه با انواع حوادث احتمالی در استان پیش‌بینی و اجرا می‌شود. در سناریوی ترکیبی پیش‌بینی شده برای این مانور، قطعی جریان برق در یکی از ایستگاه‌های شهرستانی و همچنین در بخش دوم اختلال در یکی از مسیرهای ارتباطی بین شبستر و تبریز جزء مفروضات مانور می‌باشد. در این مانور با قطعی برق شهری در ایستگاه مورد نظر، تأمین برق مورد نیاز تجهیزات از طریق UPS ها و سپس ژنراتور برق اضطراری با موفقیت انجام گردید و هیچگونه اختلالی در ایستگاه مورد نظر بوجود نیامد. همچنین با قطع مسیر ارتباطی اصلی بین شبستر و تبریز، ارتباطات شبکه از طریق مسیر جایگزین برقرار و با موفقیت مورد آزمایش قرار گرفت.

معرفی حوزه پدافند کالبدی

تهیه و تنظیم:
حوزه کالبدی اداره کل پدافند غیرعامل

پدافند کالبدی: مجموعه اقدامات مهندسی مستقیم و غیرمستقیم مؤثر بر طرح‌های عمرانی کشور که منجر به کاهش آسیب‌پذیری، ارتقای پایداری ملی و تداوم خدمات ضروری زیرساخت‌های موجود و آتی‌الاحداث می‌گردد.

در پدافند کالبدی منظور از کالبد تمام زیرساخت‌ها، شریان‌های ارتباطی، خطوط انتقال انرژی و ارتباطی مراکز حیاتی، حساس و مهم کشور و به‌طور کلی پیکره کشور است. کشور ما چه از نظر حوادث طبیعی و چه از نظر حوادث غیرطبیعی عمد و غیرعمد وضعیتی دارد که چندان جالب نمی‌باشد و نیازمند توجه بیش از پیش است.

مأموریت‌ها و شرح وظایف پدافند کالبدی

۱- تولید و مدیریت دانش مهندسی پدافند غیرعامل مبتنی بر نتایج اجرای طرح‌های پدافند غیرعامل و تحقیقات و پژوهش‌های فنی

۲- استانداردسازی و بومی‌سازی اصول، ضوابط، الزامات و ملاحظات فنی و مهندسی پدافند غیرعامل

۳- تعمیم اصول، ضوابط و استانداردهای فنی و مهندسی پدافند غیرعامل در ذات قوانین و مقررات و نظامات فنی کشور، برنامه‌ها وطرح‌های توسعه‌ای و کالبدی کشور

٤- تعامل با دستگاه‌های اجرایی، سازمان‌ها و نهادهای ذی‌ربط به منظور نهادینه‌سازی اصول، ضوابط، الزامات و ملاحظات فنی و مهندسی پدافند غیرعامل در حوزه استانداردهای فنی و مهندسی، برنامه‌ها و طرح‌های توسعه کشور

۵- راهبری، هدایت، مدیریت، کنترل، نظارت و ارزیابی فنی پدافند غیرعاملی طرح‌ها به منظور حصول اطمینان از رعایت اصول پدافند غیرعامل

٦- تولید، توسعه، ارتقا، راهبری، کنترل، توانمندسازی و ارزیابی ظرفیت‌های فنی بومی پدافند غیرعامل در حوزه‌های نیروی انسانی شامل فناوری‌ها، آیین‌نامه‌ها، شرکت‌ها و مؤسسات مهندسین مشاور و ...

۷- مصون‌سازی، پایداری و ایمنی زیرساخت‌ها و کالبد کشور در مقابل تهدیدات دشمن متخاصم

۸- پاسخگو بودن به انواع تهدیدات دشمن‌ساز فنی و مهندسی

تهدیدات کالبدی

پدافند کالبدی در برابر تهدیدات کالبدی به کار گرفته می‌شود. تهدید کالبدی هر نشانه، پیشامد یا اتفاقی است که با عوامل تهدید طبیعی، تهدید غیرطبیعی(عمدی) و تهدید غیرطبیعی(غیرعمدی) منجر به آسیب‌رسانی به زیرساخت‌های کالبدی کشور می‌شود.

تهدید طبیعی شامل: طوفان، زلزله، صاعقه، سیل و ...، تهدید غیرطبیعی(عمدی) شامل: حملات نظامی و تروریستی سخت و نیمه سخت، شیمیایی، پرتوی، سایبری، اقتصادی. همچنین تهدید غیرطبیعی(غیرعمدی) نیز شامل: آتش‌سوزی، انفجار، آلودگی *NBC*، آلودگی صنعتی و ... می‌باشند.

کارگروه‌های مورد نیاز استان‌ها

کارگروه امنیتی و انتظامی، کارگروه بهداشت، سلامت و بیولوژیک، کارگروه انرژی و آب، کارگروه صنعت، معدن و تجارت، کارگروه فرهنگی، آموزشی و اجتماعی، کارگروه ارتباطات و فناوری اطلاعات (سایبری)، کارگروه پشتیبانی و خدمات شهری، کارگروه امداد و نجات، کارگروه راه و شهرسازی، کارگروه سازماندهی و مشارکت مردمی، کارگروه جهاد و کشاورزی

کارگروه‌های تخصصی زیرمجموعه حوزه پدافند کالبدی پدافند غیرعامل

۱- کارگروه تخصصی راه و شهرسازی: شناسائی، طبقه‌بندی، اولویت‌بندی مراکز، تأسیسات مهم در حوزه راه و شهرسازی در سطح استان، شناسایی مراکز و محل‌های اسکان اضطراری در سطح شهرهای استان، کنترل طرح‌های مطالعاتی مربوط به طرح‌های هادی، جامع، شهری و روستایی در خصوص انجام مطالعات و تدوین ملاحظات مربوطه پدافند غیرعامل در آن‌ها و ...

۲- کارگروه تخصصی انرژی و آب: شناسائی و طبقه‌بندی مراکز مهم سطح استان مربوط به حوزه انرژی و آب، طراحی و پیش‌بینی چگونگی تداوم چرخه خدمات حوزه انرژی و آب در شرایط اضطراری در سطح استان، تدوین دستورالعمل‌های مورد نیاز برای چگونگی تأمین نیازمندی‌های مردم در حوزه انرژی و آب در شرایط جنگ و تهدیدات دشمن و ابلاغ به دستگاه‌های ذیربط در سطح استان و ...

۳- کارگروه تخصصی پشتیبانی و خدمات شهری: سازماندهی سازمان‌ها و ارگان‌های ارائه دهنده خدمات شهری برای شرایط اضطراری، تهیه طرح جامع مدیریت بحران و مقابله با حوادث برای قبل، حین و بعد از بحران ناشی از جنگ در سطح استان، ایجاد هماهنگی بین سازمان‌های مختلف این حوزه از قبیل پزشکی قانونی، متولیان آرامستان‌ها برای انجام خدمات امور متوفیان در سطح استان و ...

مقدمه

در حال حاضر بخش عمده‌ای از فعالیت‌ها و تعاملات اقتصادی، تجاری، فرهنگی، اجتماعی و حاکمیتی کشور در کلیه سطوح، اعم از افراد، مؤسسات غیردولتی و نهادهای دولتی و حاکمیتی، در فضای سایبر انجام می‌گیرد. زیر ساخت‌ها و سامانه‌های حیاتی و حساس کشور، یا خود بخشی از فضای سایبری کشور را تشکیل می‌دهند و یا از طریق این فضا، کنترل، مدیریت و بهره‌برداری می‌شوند و عمده اطلاعات حیاتی و حساس کشور نیز، به این فضا منتقل و یا اساساً در این فضا، شکل گرفته است. عمده فعالیت‌های رسانه‌ای به این فضا منتقل شده، بیشتر مبادلات مالی از طریق این فضا انجام می‌گیرد و نسبت قابل توجهی از وقت و فعالیت‌های شهروندان، صرف تعامل در این حوزه می‌گردد. سهم درآمد حاصل از کسب و کارهای فضای سایبر در تولید ناخالص ملی افزایش چشم‌گیر یافته و از میان شاخص‌های تعیین شده برای سنجش میزان توسعه یافتگی کشور، شاخص‌های حوزه سایبر، سهم عمده‌ای را به خود اختصاص داده‌اند. بخش قابل توجهی از سرمایه‌های مادی و معنوی کشور، صرف این حوزه شده و بخش قابل توجهی از درآمدهای مادی و اکتسابات معنوی شهروندان نیز از این حوزه کسب شده و یا تأثیر عمده می‌پذیرد. به عبارت دیگر، وجوه مختلف زندگی شهروندان، به معنای واقعی، با این فضا در آمیخته و هرگونه بی ثباتی، ناامنی و چالش در این حوزه، مستقیماً وجوه مختلف زندگی شهروندان را متأثر خواهد نمود. بررسی سوابق جنگ‌ها و انقلاب‌های مخملی شکل گرفته طی دو دهه اخیر، در کشورهای مختلف، که منجر به براندازی حکومت‌ها و نابودی منابع و زیرساخت‌های آن‌ها شده است، بیانگر این واقعیت است که عمده این جنگ‌ها و انقلاب‌ها، با یک جنگ سایبری شروع و با حمایت شده است. مروری بر وقایع و حوادث سال‌های اخیر کشور، مؤید این واقعیت است که بخش عمده‌ای از تهدیدات موجود علیه کشور، بویژه در زیرساخت‌های حیاتی، یا مستقیماً از فضای سایبر نشأت می‌گیرند و یا این فضا را هدف تهدید مستقیم خود قرار می‌دهند. بنابراین:

• با توجه به آسیب‌پذیری‌های ذاتی موجود در فضای سایبری و روند رو به رشد مهاجرت از دنیای سنتی به این فضا، ریسک سامانه‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات، که برای اقتصاد کشور حیاتی می‌باشند را افزایش می دهد.

• پیچیدگی روزافزون و رو به ازدیاد سامانه‌ها و شبکه های مبتنی بر فناوری اطلاعات چالش‌های امنیتی را برای کشور در بردارد.

بر این اساس ارتقاء پایداری عملیاتی، امنیت و ایمنی

زیرساخت‌ها به ویژه مراکز حیاتی وحساس برای کشور بسیار حائز اهمیت تلقی می‌شود.

مأموریت

دستگاه‌ها/ استان‌ها/ مناطق ویژه مأموریت دارند تا با حداکثر هماهنگی و تلاش سازماندهی شده با استفاده از ظرفیت‌های موجود و ارتقاء روحیه بسیجی و جهادی و خود باوری ضمن حفظ و مراقبت از امنیت زیرساخت های دارای اهمیت کشور نسبت به اعمال تمهیدات لازم و کاهش آسیب پذیری‌های دستگاه‌ها و تهیه طرح پدافند سایبری و انجام مراقبت‌های اطلاعاتی و امنیتی لازم برای تأمین پایداری شبکه‌های رایانه‌ای زیرساخت‌های کشور و تداوم چرخه خدمات آن‌ها در برابر تهدیدات دشمن اقدام نمایند.

هدف

کسب آمادگی دفاع سایبری، کاهش آسیب‌پذیری‌های موجود در سامانه‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات در دستگاه‌ها/ استان‌ها/ مناطق ویژه، حفظ و مراقبت از زیرساخت‌های حیاتی، حساس و مهم، افزایش پایداری و تداوم چرخه خدمات فناوری اطلاعات و ارتباطات کشور در برابر تهاجم احتمالی سایبری دشمن

منظور

این دستورالعمل به منظور ارائه راهکارهای آماده‌سازی دستگاه‌ها/ استان‌ها/ مناطق ویژه که دارای زیرساخت‌های حیاتی، حساس و مهم از نظر کارکرد فناوری اطلاعات می‌باشند در جهت مقابله با تهدیدات در حوزه سایبری طراحی و تدوین شده است. ضرورت دارد دستگاه‌ها/ استان‌ها/ مناطق ویژه نسبت به وضعیت امنیت و دفاع سایبری مراکز خود اشراف دقیق داشته و اقدامات لازم را برای تحقق سیاست‌ها و اجرای دستورات اجرایی و دستورات هماهنگی به شرح زیر به عمل آورند.

سیاست‌ها

• تصویرسازی شفاف برای درک صحیح شرایط و تغییرات محیطی تهدیدات سایبری

• شناخت آسیب‌پذیری‌ها و پیامدهای ناشی از وقوع تهدیدات در زیرساخت‌های مبتنی بر فضای سایبری

• تهیه و تدوین راهکارها و برنامه‌های اجرایی با هدف ایجاد و ارتقاء آمادگی دستگاه‌ها/ استان‌ها/ مناطق ویژه در برابر تهدیدات سایبری

• پیش‌بینی، پیشگیری و کاهش یا حذف آسیب‌ها و خسارت‌ها در زیرساخت‌های مبتنی بر فضای سایبری

• سازماندهی و ایجاد سازوکارهای مورد نیاز مقابله در برابر تهدیدات سایبری
• تداوم خدمات و بهره‌برداری از تولیدات و فعالیت‌های مهم زیرساخت‌ها از جمله: تولید انرژی، شبکه‌های آب و برق، برقراری سیستم ارتباطی بین حاکمیت و مردم، حفظ مراکز داده شبکه بانکی کشور، حفظ سامانه کنترل و اتوماسیون صنعتی در مراکز حیاتی و حساس و پایداری آن در شرایط بحران
• انجام برنامه‌ریزی عملیاتی مدون و ارائه راهبردهای پایداری در زیرساخت‌های مبتنی بر فضای سایبری
• بازبینی طرح‌ها و اقدامات پدافند غیرعامل در حوزه ارتقاء امنیت در برابر تهدیدات ناشی از تهاجم سایبری دشمن، اعلام خبر و هشدارباش سایبری، افزایش امنیت، ایمنی و پایداری سامانه‌های سایبری دستگاه، تأمین ارتباطات اصلی و پشتیبان، نگهداری از اسناد و مدارک و اقدامات درون سازمانی و.....
• سازماندهی و آموزش نیروهای متخصص، بسیج و حراست دستگاه به منظور بهره‌برداری در شرایط اضطراری

دستورات اجرایی برای مقابله با تهدیدات عمومی حوزه سایبر در دستگاه‌ها/ استان‌ها/ مناطق ویژه

۱. راه اندازی مرکز پدافند سایبری
۲. شناخت وضع موجود سایبری در هر زیرساخت شامل:
• فناوری‌های بکار رفته در سطوح سازمانی
• شناخت و بررسی مدیریت دسترسی به اطلاعات در لایه های مختلف سازمانی.
• اولویت‌بندی و سطح‌بندی امنیتی
• شناخت و بررسی وضعیت شبکه ارتباطی داخلی (از نظر اتصال به اینترنت و دارا بودن شبکه داخلی منفصل)
• شناخت نقاط ضعف و آسیب‌پذیر سیستم‌ها و شبکه های فعال و غیرفعال
۳. شناخت تجهیزات فنی که الزاماً برای برنامه‌ریزی سازمان نیاز به ارتباط با اینترنت و سایت مادر دارد.
٤. بازبینی، پایش و ارزیابی محیط سایبری برای شناسایی تهدیدات بر اساس نقاط ضعف سیستم
۵. ارتقاء سطح امنیت، ایمنی و پایداری و قابلیت پدافند در برابر تهدیدات سایبری، به منظور حفاظت از زیرساخت های اساسی و کاهش آسیب‌پذیری‌ها در شرایط وقوع تهدیدات در وضعیت‌های اعلام شده.
٦ . تدوین سناریوهای محتمل ناشی از تهدیدات سایبری و سطح بندی آن‌ها و مشخص نمودن دامنه آسیب‌پذیری
۷. بررسی و تعیین نقاط آسیب‌پذیر مراکز حائز اهمیت مبتنی بر فضای سایبری
۸. تعیین و تکمیل طرح‌های راهبردی و اجرایی پدافند غیرعامل فضای سایبری
۹. شناسایی، دفع و خنثی‌سازی تهدیدات سایبری دشمن
۱۰. ارتقاء آمادگی برای مقابله با تهدیدات احتمالی در وضعیت‌های تعیین شده و مأموریت‌های مشخص شده دستگاه/ استان/ منطقه ویژه
۱۱. تأمین خدمات مورد نیاز مردم و تداوم چرخه کارکرد سامانه‌های مبتنی بر فضای سایبری
۱۲. ارتقاء سطح آمادگی به منظور انجام سریع و مؤثر عملیات امداد و واکنش سایبری و مدیریت صحنه در شرایط تهدیدآمیز

وظایف و مسئولیت‌ها

(۱) وظایف قرارگاه پدافند سایبری کشور:
• پایش تهدیدات سایبری کشور
• تهیه، تدوین و تصویب دستورالعمل تخصصی آمادگی دستگاه‌ها در برابر تهدیدات سایبری و نظارت بر حسن اجرای آن
• راه اندازی مرکز پدافند سایبری کشور به منظور تولید محصولات امنیتی و دفاعی کشور
• تعامل و هماهنگی‌های لازم با کمیته پدافند غیرعامل دستگاه‌ها/ استان‌ها/ مناطق ویژه
• درتعیین فرضیه‌ها وسناریوهای محتمل در حوزه پدافند سایبری
• هدایت، نظارت و ارزیابی اجرای طرح‌های پدافند غیرعامل حوزه سایبری
• برنامه‌ریزی لازم برای تعیین و اجرای طرح‌های اجرایی پدافند غیرعامل حوزه سایبری
• برقراری ارتباط با مراکز پدافند سایبری دستگاه‌های کشور به منظور تبادل اطلاعات و هماهنگی و هدایت کلی آن‌ها

(۲) وظایف دستگاه‌ها/استان‌ها/ مناطق ویژه:
• راه اندازی مرکز پدافند سایبری در ارتباط تخصصی و هدایتی با قرارگاه پدافند سایبری کشور.
• تهیه و تدوین الزامات امنیتی و حفاظتی سایبری طرح های مصوب و ابلاغ و توجیه کلیه دست اندرکاران نسبت به اجرای آن
• سازماندهی و بکارگیری نیروی انسانی متخصص و استفاده از ظرفیت‌های بسیج و حراست منطبق با فرضیه وسناریو.
• تهیه چک لیست نظارت و بازرسی بر روند اجرای طرح‌های دارای اولویت.
• تشکیل تیم‌های بازرسی قبل، حین و بعد از انجام طرح‌ها و تهیه گزارش‌های لازم
• برگزاری جلسات درون یا برون سازمانی به منظور حصول اطمینان از آمادگی عوامل زیرمجموعه جهت اجرای طرح‌ها مطابق با وضعیت‌ها.
• تشکیل جلسات ستادی و تهیه و ارائه برآوردها و تصمیمات اجرایی توسط مسئولین.
• اجرای آموزش‌های اولیه و تمرین وظایف‌بخشی و غیربخشی طرح‌ها در کلیه سطوح زیرساخت

(۳) وظایف مراکز پدافند سایبری:
• شناسایی اهداف امنیت اطلاعات مرتبط با زیرساخت
• شناسایی تهدیدات مرتبط با زیرساخت‌های مبتنی بر فضای سایبری با توجه به اهداف امنیتی
• شناسایی آسیب‌پذیری‌های مرتبط با زیرساخت‌های مبتنی بر فضای سایبری با توجه به اهداف و تهدیدات
• تحلیل مخاطرات مرتبط با هر آسیب‌پذیری
• شناسایی نیازمندی‌های امنیتی مورد نیاز در جهت مقابله با مخاطرات و ارائه گزارش به کمیته پدافند غیرعامل دستگاه/استان/منطقه ویژه و قرارگاه پدافند سایبری کشور
• نظارت بر تأمین نیازمندی‌های امنیتی شناسایی شده در دستگاه/ استان/ منطقه ویژه
• تحلیل و بررسی زیرساخت‌های موجود در جهت تحقق راهبرد امنیتی دفاع در عمق
• آماده‌سازی و اعزام تیم واکنش سریع در مواقع وقوع رخداد در جهت مدیریت آن
• کسب آشنایی با آخرین رخدادهای امنیتی فضای سایبری در سطح جهان
• اطلاع‌رسانی‌های عمومی و مدیریتی در زمینه امنیت فضای سایبری
• برگزاری دوره‌های آموزشی پدافند سایبری برای کارکنان متناسب با نیاز دستگاه
• گزارش موارد کشف بدافزارها و آسیب‌پذیری‌ها به قرارگاه پدافند سایبری کشور
• گزارش هرگونه حادثه سایبری از جمله سرقت هویت افراد مجاز و ورود غیرمجاز به شبکه‌ها و قطع خدمات به قرارگاه پدافند سایبری

دستورات هماهنگی عمومی حوزه سایبری

۱. شناخت تهدیدات مراکز مبتنی بر فضای سایبری و بررسی و ارزیابی تأثیرات امنیت، ایمنی و پایداری در زیر ساخت‌ها
۲. تعیین سناریوهای تهدید متناسب با زیرساخت‌های موجود و شناسایی دقیق ابعاد آن‌ها.
۳. شناسایی آسیب‌پذیری‌های عمده و جاری و انجام اقدامات کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت برای برطرف کردن آن‌ها و یا به حداقل رساندن آن‌ها.
٤. طراحی انجام اقدامات کنترلی، حفاظتی، امنیتی و آموزشی کوتاه و میان مدت
۵. تعیین و بکارگیری استانداردهای دفاعی و امنیتی بومی شده متناسب با مأموریت و وظایف تعیین شده
٦. شناسایی و بهره‌برداری از مراکز مورد تأیید میزبانی داخلی که دارای استانداردهای امن و دفاعی لازم هستند.
۷. استفاده از سامانه‌های نرم افزاری و سخت افزاری بومی و تأیید شده
۸. تهیه دستورالعمل‌های تخصصی فنی و اجرایی برای انجام اقدامات مقابله‌ای و توجیه کارکنان
۹. برقرار نمودن شبکه ارتباطی امن به همراه سیستم پشتیبان مورد نیاز
۱۰. استفاده از استعداد نیروی انسانی متخصص و کارآمد موجود در بسیج و حراست در تیم‌های فنی تخصصی و امنیت در مراحل طرح‌ریزی و اجرا
۱۱. ایجاد ظرفیت‌های احتیاط و پشتیبان برای مراکز و بخش‌های کلیدی با ویژگی‌های امنیت، ایمنی و پایداری متناسب با سطح طبقه‌بندی آن
۱۲. تأمین نیازمندی‌های پشتیبانی فنی برای بخش‌های کلیدی و مراکز حیاتی و حساس
۱۳. ساماندهی و راه‌اندازی ساختار مدیریت امنیت اطلاعات
۱٤. بررسی وضع موجود دستگاه از منظر پدافند سایبری از طریق تهیه و تکمیل چک لیست‌هایی که در آن نوع شبکه ها، نوع سخت افزارها، نوع نرم افزارها و شیوه ارائه خدمات در فضای سایبری و دسته‌بندی و رتبه‌بندی مرکز از حیث حیاتی، حساس و مهم بودن مشخص شده باشد.
۱۵.کشف انواع آسیب‌پذیری‌ها و ارسال اطلاعات به قرارگاه پدافند سایبری
۱٦. تأمین ارتباطات پایدار و امن بین مرکز پدافند سایبری دستگاه/ استان/ منطقه ویژه و قرارگاه پدافند سایبری
۱۷. نهادینه کردن جایگاه مرکز پدافند سایبری در دبیرخانه پدافند غیرعامل دستگاه/ استان/ منطقه ویژه
۱۸. تعیین وظایف رده‌های تابعه در خصوص پدافند سایبری

مقدمه

پدافند غیرعامل به مجموعه اقداماتی اطلاق می‌گردد که مستلزم به کارگیری جنگ افزار نبوده و با اجرای آن می‌توان از وارد شدن خسارات مالی به تجهیزات و تأسیسات حیاتی و حساس نظامی و غیرنظامی و تلفات انسانی جلوگیری نموده و یا میزان این خسارات و تلفات را به حداقل ممکن کاهش داد.

تعریف پدافند غیرعامل: پدافند غیرعامل به مجموعه اقدام‌های دفاعی غیرمسلحانه گفته می‌شود که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب پذیری، تداوم فعالیت های ضروری، ارتقای پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران در برابر تهدید و اقدامات خصمانه دشمن می‌شود. پدافند در مفهوم کلی، دفاع، خنثی کردن و یا کاهش تأثیرات در مقابل کلمه آفند به معنی هجوم و حمله بوده. پدافند به دو بخش تقسیم می‌شود: پدافند عامل و پدافند غیرعامل تقسیم می‌گردد. پدافند در معنای لغوی مترادف با دفاع است، دفاع نیز بر دو قسم است دفاع عامل و دفاع غیرعامل. دفاع عامل مبتنی بر فعالیت نیروهای مسلح و متکی بر تسلیحات و تجهیزات نظامی می‌باشد. اصولاً یکی از چالش‌های فعلی در جهان، چالش امنیت می‌باشد. تلاش برای حفظ امنیت، ریشه در تاریخ بشر دارد. در واقع با توجه به این‌که همیشه امکان منازعات در میان جوامع وجود دارد، آمادگی و پایداری جهت مواجهه با چالش‌های پیش رو را با مفهوم پدافند، می‌توان معنی کرد. در پدافند عامل، دفاع با سخت‌افزارهای نظامی و مستقیم صورت می‌گیرد. این درحالی است که در پدافند غیرعامل، عمدتاً آمادگی و پایداری جوامع در برابر دشمنان با استفاده از هرگونه ابزار غیرنظامی در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و حتی روانی صورت می‌گیرد. امروزه جنگ‌ها به‌خصوص از نوع نرم آن، مردم را در درجه اول مورد هدف قرار می‌دهند، بنابراین آمادگی مردم در مواجهه با انواع حربه‌های دشمن بسیار مهم می‌باشد. پدافند مردم‌محور به‌عنوان شاخه‌ای از پدافند غیرعامل به همین امر مربوط است. در واقع پدافند مردم‌محور به معنی آمادگی، همبستگی، پایداری و مشارکت‌پذیری مردم در مواجهه با مخاطرات انسان‌محور(جنگ، شورش و ...) و طبیعت محور(زلزله، سیل و ...) می‌باشد. آسیب‌پذیری در هر حوزه‌ای مثلاً حوزه روانی (مثل رواج ناامیدی و

یأس در میان مردم) موجب آسیب‌ها در حوزه دیگر در جامعه خواهد شد. هرچند آمادگی و مشارکت‌پذیری مردم در ارتقای امنیت و پیشگیری از چالش‌های مختلف در جامعه مرتبط با آمادگی پدافندی بخش‌های دیگر جامعه است. بنابراین آنچه که در پدافند مردم مدار از اهمیت برخوردار می‌باشد، اتکا به سرمایه اجتماعی مردم در برقراری امنیت، مدیریت و پیشگیری از آسیب‌های پیش روی جامعه است. پدافند مردم محور که به آن دفاع اجتماعی نیز گفته می‌شود مبتنی بر افزایش امید، انسجام اجتماعی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی و در نهایت، افزایش تاب‌آوری اجتماعی در جامعه است.

مردم (نیروی انسانی) هر کشوری با ارزش‌ترین سرمایه و اصلی‌ترین مؤلفه اقتدار هر کشوری محسوب می‌شوند که صیانت و حفاظت از جان و مال آن‌ها از اصول اولیه و اهداف اصلی نظام پدافند غیرعامل است. هر جامعه‌ای در هر سطحی از توسعه با تهدیدات نرم یا سخت روبرو است. فقط نوع و شدت تهدیدات ممکن است از یک جامعه به جامعه‌ای دیگر متفاوت باشد. در این راستا سه اصل آگاهی‌بخشی، افزایش مهارت اجتماعی و خودمراقبتی موجب افزایش تاب‌آوری جامعه و در نهایت کاهش آسیب‌پذیری افراد و جامعه در مقابل تهدیدات اجتماعی می‌گردد .

یکی از راهبردهای اساسی دشمنان انقلاب اسلامی تأثیرگذاری بر مردم در جهت کاهش تاب‌آوری است تا با تقابل مردم در برابر حکومت، موجب کاهش قدرت ملی و واگرایی ملت و دولت شوند. لذا صیانت از مردم، اداره آن‌ها و خدمات‌رسانی مناسب در شرایط اضطراری، امری اجتناب ناپذیر جهت حفظ و ارتقاء پایداری ملی خواهد بود.

پدافند غیرعامل مجموعه اقدامات غیرمسلحانه‌ای است که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب‌پذیری، تداوم فعالیت‌های ضروری، ارتقای پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران و در نهایت ایجاد امنیت ملی می‌شود. بکارگیری تمهیدات و ملاحظات پدافند غیرعامل که قبل از وقوع بحران و در زمان عادی تهیه و اجرا می‌شوند، طراحی برای تمامی گام‌های مدیریت بحران را در بر می‌گیرند و کارایی دفاعی طرح‌ها و پروژه‌ها را در زمان بحران افزایش خواهند داد. در واقع، اقدامات زیرساختی، مدیریتی و ساختاری پدافند غیرعامل تسهیل‌کننده مدیریت بحران‌هاست.

بنابرایـن و به‌منظـور حفـظِ آرامـشِ جامعـه در شـرایط اضطـراری، صیانـت و حفاظـت از جـان و مـال مـردم و اداره و سـازماندهی آنـان جهـت تسـهیل در مدیریـت بحـران و کاهـش آسـیب‌های احتمالـی ناشـی از وقـوع تهدیـدات غیرمتعـارف (نویـن) و اقدامـات خصمانـه دشـمن در شـرایط اضطـراری، تدویـن نظـام عملیاتـی پدافنـد مـردم محـور (صیانـت و حفاظـت از مـردم در شـرایط اضطـراری بحـران ناشـی از تهدیـد و جنـگ) در دسـتور سـازمان پدافنـد غیرعامـل کشـور قـرار گرفـت.

دفاع مردم‌محور اساس پدافند غیرعامل

تخریـب روانـی، متعاقـب آن تخریـب اقتصـادی و اجتماعـی و در نهایـت تخریـب سیاسـی، پـروژه طراحـی شـده دشـمن در فضـای فعلـی جامعـه ماسـت. مدیریـت ایـن فراینـد و آگاه‌سـازی مـردم و فراخوانـدن آن‌هـا بـه صحنـه، همـان پدافنـد مردم‌محـور اسـت. در بعـد جنـگ سـخت نیـز هـدف از پدافنـد مردم‌محـور نجـات جـان انسـان‌ها و بـه حداقـل رسـاندن خسـارت جانـی و مالـی در مواقـع وقـوع بحـران اسـت.

در مـورد آینـده سیاسـت و روابـط بیـن کشـورها دو گـزاره حتمـی و گریـز ناپذیـر اسـت. اول اینکـه درگیـری و تعـارض حتمـاً وجـود خواهـد داشـت و دوم اینکـه دفـاع مؤثـر و بازدارنـده لازم و ضـروری اسـت. یکـی از مصادیـق اصلـی دفاع بازدارنـده پدافنـد غیرعامـل اسـت و پدافنـد مردم‌محـور اسـاس پدافنـد غیرعامـل اسـت. برخـی ایـن دو را متـرادف هـم دانسـته و گاهـی به‌جـای یکدیگـر بـه‌کار می‌برنـد. رسـالت اصلـی پدافنـد مردم‌محـور جلوگیـری از وقـوع حادثـه، جلوگیـری از تبدیـل حادثـه بـه فاجعـه و بحـران، کاهـش عواقـب بحـران و کنتـرل سـریع اوضـاع و برگشـتن بـه شـرایط عـادی اسـت. بـا ایـن تعریـف می‌بینیـم کـه پدافنـد مردم‌محـور هـم بـه کلیـت پدافنـد غیرعامـل شـبیه اسـت و هـم بـه مدیریـت بحـران و در حقیقـت سـتون و پایـه ایـن دو بـه شـمار مـی‌رود.

امـروزه و در دنیـای پـر از تعـارض و تلاطـم، تهدیـدات، مردم‌محـور شـده‌اند. جنگ‌هـا چـه بـه شـکل نظامـی و چـه اقتصـادی، سیاسـی و تکنولوژیکـی امـروزه بیشـتر مـردم را هـدف قـرار می‌دهـد. فشـارهای اقتصـادی ایـالات متحـده بـر مـردم ایـران بـرای تسـلیم آن‌هـا؛ نمونـه‌ای از مردم‌محـور بـودن تهدیـدات اسـت.

پدافند مردم‌محور یعنی تقویت اعتماد به نفس

امـروزه جنـگ چـه بـه شـکل سـخت و چـه در قالـب نـرم آن, مـردم غیرنظامـی را هـدف قـرار می‌دهـد و پدافنـد مردم‌محـور در حقیقـت پاسـخی بـه ایـن تهدیـدات اسـت.

پدافنـد مردم‌محـور یعنـی تقویـت اعتمـاد بـه نفـس و اطمینـان خاطـر و القـای ایـن حـس بـه تک‌تـک مـردم کـه جامعـه مـا در هیـچ شـرایطی شکسـت نخواهـد خـورد و بـرای تمامـی وضعیت‌هـا آمادگـی کامـل وجـود دارد. ایـن آمادگـی نبایـد شـعارگونه باشـد بلکـه هـم خـود مـردم بایـد ایـن آمادگـی را کسـب کننـد و هـم سـازمان‌ها، ارگان‌هـا و نهادهـای متولـی بایـد ایـن آمادگـی را بـه عینیـت بگذارنـد.

در جنـگ نـرم، پدافنـد مردم‌محـور می‌توانـد مدیریـت افـکار عمومـی و جلوگیـری از نفـوذ دشـمن از طریـق القـای شـایعات و نهادینـه کـردن تـرس و وحشـت در بیـن مـردم باشـد. دفـاع از مـردم در برابـر عملیـات روانـی دشـمن بسـیار مهـم اسـت. عملیـات روانـی سلسـله فعالیت‌هـای جامعه‌شناسـانه و روانشناسـانه‌ای را شـامل می‌شـود کـه در زمـان صلـح، بحـران و جنـگ، بـرای تأثیرگـذاری بـر نگـرش و رفتـار جامعـه طرح‌ریـزی شـده و در رونـد دسـتیابی بـه اهـداف سیاسـی و نظامـی مؤثرنـد. در حقیقـت عملیـات روانـی یـک فراینـد برنامه‌ریـزی شـده بـرای انتقـال یـک پیـام بـه مخاطـب هـدف جهـت شـکل‌دهی بـه نگـرش، احساسـات، اسـتدلال‌ها و رفتـار او و نهایتـاً متقاعـد کـردن اوسـت.

همانطـور کـه گفتـه شـد ایـن عملیـات، جنـگ و صلـح نمی‌شناسـد و در همـه حـال می‌توانـد در جریـان باشـد و

مخاطـب آن می‌توانـد فـرد، گـروه یـا جامعـه باشـد. ایـن موضـوع، امـروز در کشـور مـا بسـیار حائـز اهمیـت اسـت. مدیریـت افـکار عمومـی و جلوگیـری از رواج شـایعه پراکنی‌هـای بی‌اسـاس کـه بـذر بی‌اعتمـادی و ناامیـدی را در جامعـه مـی‌کارد و معمـولاً در زمـان تنگناهـای اقتصـادی فضـا بـرای آن مسـاعدتر اسـت موضوعـی اسـت کـه هـم توسـط نهادهـای مسـئول و هـم توسـط رسـانه بایـد بـه جدیـت دنبـال شـود.

مردم منبع اصلی قدرت هستند

پدافنـد مردم‌محـور بـر ایـن دیـدگاه اسـتوار اسـت کـه اتـکای صـرف بـه قـدرت نظامـی و نظامیـان، تضمین‌کننـده پیـروزی نیسـت بلکـه مـردم، نهادهـا و ارگان‌هـای اجتماعـی نیـز بایـد یاریگـر باشـند و آمـوزش و آمادگـی لازم را بـرای دفـاع دیـده باشـند. دفـاع مردم‌محـور ریشـه در ایـن تئـوری دارد کـه قـدرت سیاسـی اساسـاً از درون و بطـن جامعـه شـروع می‌شـود و مـردم منبـع اصلـی قـدرت هسـتند.

پدافند مردم‌محور یا دفاع اجتماعی

پدافنـد مردم‌محـور کـه دفـاع اجتماعـی نیـز خوانـده می‌شـود بـه چگونگـی دفـاع کارآمـد از جامعـه در برابـر تهدیـدات داخلـی و خارجـی می‌پـردازد و ایـن ایـده را بسـط می‌دهـد کـه هـم جمعیـت و هـم نهادهـای اجتماعـی می‌تواننـد نقـش

بسـیار پراهمیتـی را در ارائـه دفـاع مؤثـر بـازی کننـد. همیـن جامعـه انسـانی و نهادهـای اجتماعـی چنانچـه بـا حکومـت سیاسـی حاکـم بـر کشـور پیونـد عمیـق نداشـته باشـند می‌تواننـد زمینه‌سـاز تسـلیم و شکسـت شـوند و حتـی بـا مهاجمـان همـکاری کننـد. شکسـت صـدام حسـین در برابـر آمریـکا نمونـه‌ای از نداشـتن دفـاع اجتماعـی و بی‌پشـتوانه بـودن قـدرت سیاسـی و نظامـی یـک رژیـم سـرکوب‌گر اسـت.

پدافنـد مردم‌محـور در واقـع تقویـت انسـجام اجتماعـی، اعتمـاد عمومـی و امیـد اجتماعـی اسـت. چنانچـه امیـد اجتماعـی تقویـت شـود تـاب‌آوری اجتماعـی بـالا خواهـد رفـت و همیـن تـاب‌آوری در مواقـع بحرانـی بـه کمک سیسـتم خواهـد آمـد و آن را از گردنه‌هـای سـخت عبـور خواهـد داد. دشـمنان در موقـع جنـگ می‌تواننـد ظرفیـت دفاعـی یـک کشـور از منظـر تسـلیحات نظامـی و جنـگ افـزار را تـا حـدود زیـادی تشـخیص داده و تخمیـن بزننـد آن‌هـا در ایـن زمینـه کمتـر دچـار خطـای محاسـباتی می‌شـوند امـا آنچـه کـه قابـل تشـخیص و تخمیـن نیسـت مردم‌محـور بـودن یـک قـدرت اسـت. وقتـی مهاجمـان درک و شـناخت درسـتی از ظرفیـت اجتماعـی کشـور مـورد نظرشـان ندارنـد و بـه ایـن امـر بـا دیـده تردیـد می‌نگرنـد دچـار سـردرگمی در تصمیم‌گیـری می‌شـوند بـه همیـن دلیـل دفـاع مردم‌محـور یکـی از عوامـل اصلـی بازدارندگـی بـه شـکل غیرنظامـی اسـت.

یکـی دیگـر از مصادیـق پدافنـد مردم‌محـور می‌توانـد مردمـی کـردن اقتصـاد و یـا بـه اصطـلاح، اقتصـاد مردم‌محـور باشـد. در اقتصـاد مبتنـی بـر مـردم، انگیـزه کارآفرینـان از بیـن بـردن بیـکاری اسـت چـرا کـه براسـاس ایـن اقتصـاد، بیـکاران، کم‌کاران و بیهـوده‌کاران در واقـع هـدر رفـت منابـع محسـوب می‌شـوند. از طرفـی دیگـر اقتصـاد مردم‌محـور مبتنـی بـر مشـارکت اسـت. مشـارکت اقتصـادی همبسـتگی اجتماعـی را بـالا می‌بـرد.

ارتقـای مشـارکت مردمـی از طریـق اعتمادسـازی و فراهم‌کـردن بسـترها و سـازوکارها انجـام می‌گیـرد. مشـارکت مردمـی، بـه معنـای همـکاری داوطلبانـه مـردم در برنامه‌ریـزی جوامـع اسـت و زمینـه توسـعه را در تمامـی ابعـاد فراهـم می‌کنـد.

بـرای ایـن هـدف، گاه از دریچـه اقتصـادی، گاه اجتماعـی، گاه فرهنگـی و یـا سـایبری ورود می‌کننـد. یکـی از جان‌مایه‌هـای بیانیـه گام دوم بی‌تردیـد مـردم هسـتند و بنابرایـن پدافنـد مردم‌محـور بایـد در سـال‌های آتـی بیـش از پیـش نهادینـه و اجـرا شـود.

معرفی حوزه پدافند شیمیایی

تهیه و تنظیم:
حوزه شیمیایی اداره کل پدافند غیرعامل

جایگاه مواد شیمیایی

زندگی امروزی بشر به حدی با مواد شیمیایی آمیخته و به آن وابسته است که امکان تفکیک آن، در برخی موارد ناممکن است. تنوع کارکردهای مواد شیمیایی در بخش های اساسی به وضوح قابل مشاهده و اندازه‌گیری است. برخورداری از این جایگاه ویژه، به انحاء مختلف ارتباط ما با حجمی از مواد شیمیایی را به دنبال خواهد داشت.

تهدید شیمیایی

از منظر پدافند شیمیایی، تهدید شیمیایی به اختصار عبارتست از: امکان آسیب به افراد، زیرساختها و سرمایه‌ها توسط مواد شیمیایی. زندگی و سرمایه‌های ما در شرایطی می‌توانند به وسیله مواد شیمیایی پرخطر، آسیب‌دیده یا تهدید به نابودی شود.

مواد شیمیایی پرخطر

از بین مواد و ترکیبات شیمیایی، برخی دارای توان و ظرفیت بالایی از نظر سمیت، انفجار، آتشگیری یا خورندگی هستند که به آن‌ها مواد شیمیایی پرخطر گفته می‌شود. از منظر پدافند شیمیایی، مواد شیمیایی پرخطر سمی، اهمیت بیشتری نسبت به مواد شیمیایی انفجاری و آتش‌زا بر جمعیت و افراد حاضر در یک محل دارد. ورود مواد شیمیایی سمی در آب، هوا، غذا و بسیاری از مواد و لوازم مصرفی، سلامت انسان و محیط را با خطر جدی مواجه می‌سازد. مواد یا ترکیبات پرخطر سمی، مواد شیمیایی زیان آوری هستند که عموماً در مقادیر ناچیز، از طریق استنشاق، گوارش، تماس سطحی یا پوستی، موجب مرگ، آسیب دائم یا ناتوانی موقت در انسان یا سایر جانداران در معرض، می‌گردد.

حمل و نقل مواد شیمیایی پرخطر

یکی از موضوعات مهم وابسته به حوزه صنعت، موضوع حمل و نقل مواد شیمیایی پرخطر است. روزانه چندین هزار تن مواد شیمیایی پرخطر به موازات خطوط انتقال لوله‌ای از طریق جاده‌ها و خطوط ریلی، در سطح کشور جابجا می‌شود که بستر وسیعی از وقوع تهدیدات شیمیایی را در سطح کشور به وجود می‌آورد. در بررسی تهدیدات شیمیایی حوزه صنعتی علاوه بر فرآیند تولید، انبارش، حمل و نقل و توزیع، باید به حوزه مصرف مواد شیمیایی نیز در سطح جامعه توجه نمود. بنابراین در پدافند شیمیایی حوزه صنعت، دستگاه‌ها و سازمان‌های متعددی در بخش‌هایی مانند پالایش، پخش و توزیع مواد نفتی و پتروشیمی، راه و شهرسازی، نیروی انتظامی، صنایع غذا و دارو، تأمین آب، کشاورزی و محیط زیست دارای نقش و مسئولیت هستند.

تروریسم

یکی دیگر از حوزه‌های بسترساز وقوع تهدیدات شیمیایی است که در آن، مواد شیمیایی پرخطر غالباً سمی، توسط گروه‌های تروریستی با افراد مزدور و معاند با یکی از اهداف ذیل منتشر و استفاده می‌گردد: ایجاد رعب و وحشت و ناامنی در جامعه از طریق پخش مواد شیمیایی سریع الاثر سمی یا محرک در نقاط پرازدحام و غالباً سربسته و حذف افراد مؤثر مخالف مانند ترور برخی شخصیت‌های سیاسی یا مذهبی. ورود کالای قاچاق از

محصولات غیراستاندارد به کشور تهدیدات شیمیایی، در این حوزه زمانی پدیدار می‌شود که مقادیر بالایی از این اقلام، بدون نظارت کافی در روند تولید و تأیید سلامت، از طریق قاچاق وارد کشور شده و در حجم و گستره وسیع، به سهولت در اختیار مردم قرار گیرد. گرچه بخشی از این محصولات در داخل کشور تولید می‌گردند، لکن تهدید ناشی از واردات خارجی به لحاظ احتمال آلودگی‌های ناخواسته، عامدانه و معاندانه، بسیار جدی است. گرچه عموماً اهداف اقتصادی، عامل ایجاد این بستر در سطح جامعه است، لکن از آنجا که اصولاً تفاوتی در پیامد مصرف آن ایجاد نمی‌کند، لذا تهدیدات این حوزه را می‌توان ذیل تهدیدات حوزه تروریسم شیمیایی، مطالعه، تحلیل و بررسی نمود. دستگاه‌های مسئول در این حوزه علاوه بر مراجع قانونگذار، قضایی و انتظامی، دستگاه‌های مرتبط با صدور مجوز تأییدیه سلامت محصولات و کالاهای وارداتی می‌باشند.

پدافند شیمیایی

به اختصار مجموعه‌ای از تدابیر، برنامه‌ها و اقدامات غیرنظامی است که منجر به کاهش امکان وقوع تهدیدات یا حوادث شیمیایی و کاهش آسیب‌پذیری افراد، زیرساخت‌ها و سرمایه‌ها در برابر تهدیدات شیمیایی می گردد و آمادگی مواجهه و واکنش در برابر وقوع تهدیدات شیمیایی را در جامعه بالا می‌برد. از یک منظر مفهوم «پدافند شیمیایی در پاسخ به این سه سؤال کوتاه اما اساسی است که؛ اولاً : بسترهای وقوع تهدیدات شیمیایی کدامند؟ ثانیاً: سرمایه‌های ما چگونه ممکن است مورد تهدید شیمیایی قرار گیرد؟ ثالثاً: واکنش ما در برابر تهدیدات شیمیایی، چگونه باید باشد؟

اقدامات پدافند شیمیایی تمامی برنامه‌ها، کارها و فعالیت هایی است که با هدف کاهش تهدیدات شیمیایی، کاهش آسیب پذیری زیرساخت‌ها، سرمایه‌ها و تسهیل مدیریت بحران در برابر تهدیدات شیمیایی، منطبق با اصول و معیارهای پدافند غیرعامل انجام می‌پذیرد. هم در واقع اقدامات پدافند شیمیایی، پاسخ این سؤال اساسی است که: در برابر تهدیدات شیمیایی چه کار باید کرد؟ پاسخ به این سؤال فارغ از مباحث حقوقی و دیپلماسی با در نظر گرفتن دو رویکرد اساسی « فنی و مهندسی» و « مدیریت بحران» در سه گام مهم زیر قابل تعریف و تبیین است: شناسایی محیط، تهدیدات و آسیب پذیری‌ها- اقدام جهت کاهش آسیب پذیری‌ها- ارتقای آمادگی واکنش

مدیرکل پدافند غیرعامل
محمدباقر آقایی

امور اداری
سیدحسن موسوی

رئیس گروه طرح و اجرا
ابوالفضل پاشایی

پدافند کالبدی
اباذر کریم زاده

کارشناس امریه
حبیب حامدی مارالانی

پدافند شیمیایی
شمسعلی محمودیان

رئیس گروه تهدیدات تخصصی
محمدرضا علیزاده

احداث و گسترش پدافند غیرعامل

پدافند سایبری

علی ابراهیمی
لیدا رسول اهری

پدافند زیستی

امور دفتری

کارشناس امریه
سیدپویا پورپیغمبر
کارشناس امریه
میررضا میریحیوی

پدافند مردم محور

حمید غفارلو

احداث و گسترش پدافند غیرعامل

معرفی کتاب
حوزه پدافند مردم محور

کتاب جنگ رسانه اجتماعی، سلاحی در دست همه نوشته مایکل اربسکلاو، با ارائه کارکردهای مختلف رسانه‌های اجتماعی، شما را آگاه می‌کند تا به صورت مستقیم یا غیرمستقیم قربانی خطرات فضای مجازی نشوید. هرکس که به رایانه یا تلفن هوشمند دسترسی داشته باشد، به راحتی می‌تواند از ابزارها و اپلیکیشن‌های رسانه اجتماعی به عنوان سلاحی مؤثر در مناقشات و اختلافات استفاده کند، به طوریکه تعداد این افراد روز به روز در حال افزایش است. از این‌رو نهادهای نظامی و حاکمیتی باید به طور مؤثرتر مراقب استفاده دشمنان خود از رسانه اجتماعی باشند، با حملات رسانه اجتماعی پیشِ رو مقابله کنند و از رسانه اجتماعی به عنوان سلاحی برای تحقق اهداف خود بهره بگیرند. آموختن فرایند حملات تهاجمی در رسانه اجتماعی برای دامن زدن به شورش‌ها یا کنش‌های اجتماعی به صرف زمان چندانی نیاز ندارد، اما خبره شدن در این کار، درست مانند دیگر راهبردها و تاکتیک‌های جنگی، نیازمند تلاش و مطالعه قابل توجهی است و برای این کار باید زمان صرف کرد، برنامه‌ریزی داشت و به آن متعهد بود. هیچ وبگاهی را نمی‌توان یافت که تمام آموزش‌های مورد نیاز برای به راه انداختن جنگ رسانه اجتماعی یا دفاع از یک سازمان در خلال مناقشات رسانه اجتماعی را یک‌جا مهیا کرده باشد. هیچ برنامه جنگی واحدی نیز برای رسانه اجتماعی وجود ندارد که یک‌باره همه ملت‌ها و سازمان‌ها را در برابر مناقشات رسانه اجتماعی ایمن سازد. درک این مسئله که به کار گرفتن رسانه اجتماعی در بسیاری از مناقشات، قانونی است، بسیار اهمیت دارد؛ زیرا دولت‌ها و نهادهای اِعمال قانون، کار چندانی برای طرف‌های درگیر در جنگ رسانه اجتماعی انجام نخواهند داد. البته باید توجه داشت، زمانی که دولت‌ها خودشان درگیر مناقشاتی می‌شوند که دربرگیرنده جنگ رسانه اجتماعی است، از تمام توان خود برای محدود کردن و نظارت بر ابزارهای رسانه اجتماعی استفاده می‌کنند. تأمین‌کنندگان اپلیکیشن‌های رسانه اجتماعی، صرف نظر از اینکه کدام‌یک از طرفین مناقشات از این ابزارها استفاده می‌کنند، فقط به دنبال افزایش میزان استفاده کاربرانشان هستند. این کتاب به مسئله استفاده از تسلیحات رسانه اجتماعی و محافظت از یک سازمان در مقابل این راهبرد نوظهور در جنگ‌های نامتعارف می‌پردازد. با رشد و تحول رسانه اجتماعی در مناقشات، بسیاری از نهادها در مقابل آن آسیب‌پذیرتر می‌شوند؛ زیرا در حال حاضر بسیار ناشیانه از رسانه اجتماعی استفاده می‌کنند یا هیچ ایده‌ای برای دفاع از خود در مقابل حملات جنگ رسانه اجتماعی ندارند. در گذشته نیز نهادها در مواجهه با تهدیدات سایبری، با همین چالش روبه‌رو بودند و برای محافظت از خود در مقابل طیف متنوع حملات سایبری، متحمل زحمت زیادی شدند. خواندن این کتاب به همه فعالان اجتماعی، کاربران فضای مجازی و افراد علاقه‌مند به این حوزه پیشنهاد می‌شود. همچنین برای دانشجویان رشته‌های ارتباطات، رسانه، علوم سیاسی، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی مناسب است.

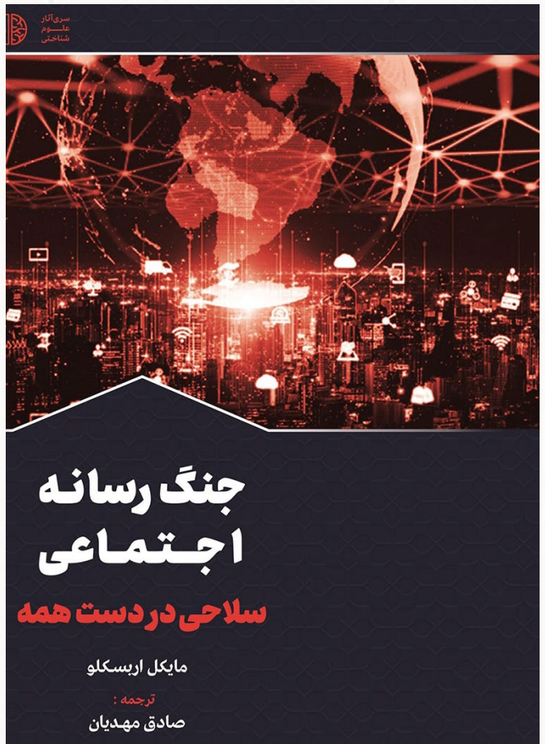

طرح‌های کسر خدمت سربازی

به اطلاع می‌رساند که سازمان پدافند غیرعامل کشور (مرکز مطالعات پدافند غیرعامل کشور و مرکز مطالعات فنی و مهندسی پایداری ملی کشور) برای دانش‌آموختگان و فارغ‌التحصیلان مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری طرح‌هایی برای کسر خدمت سربازی و نخبگی (جایگزین خدمت سربازی) در نظر گرفته است. علاقمندان می‌توانند علاوه بر مراجعه به وب‌سایت‌های مربوطه با مراجعه به اداره کل پدافند غیرعامل استانداری آذربایجان شرقی از روند ثبت‌نام مطلع شوند.

وب سایت مرکز مطالعات فنی و مهندسی پایداری ملی کشور: http://www.mafpa.ir

وب سایت مرکز مطالعات پدافند غیرعامل کشور: http://www.pdrc.ir

سایت های مرتبط با پدافند غیرعامل

وب سایت پایداری ملی
http://www.paydarymelli.ir

مرکز مطالعات پدافند غیرعامل
http://www.pdrc.ir

استانداری آذربایجان شرقی - پدافند غیرعامل
http://www.ostan-as.gov.ir/Page/٤٢/

پلیس فتا
http://www.cyberpolice.ir

مرکز مطالعات فنی و مهندسی پایداری ملی
http://www.mafpa.ir